

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота

на тему: "ОБРАЗ РОДИНИ У МОВНІЙ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ТА
АМЕРИКАНЦІВ"

Студентки групи МЛа 07-20
факультету германської філології і перекладу
денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
англійська мова та література, друга іноземна мова (переклад включно)

Дудкіної Діани Юріївни

Науковий керівник:

кандидатка філологічних наук, доцентка

Терехова Діана Іванівна

Національна шкала _____ зараховано _____

Кількість балів _____ 97 _____

Оцінка ЄКТС _____ А _____

Київ 2023

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of English Philology and Philosophy of Language

Term Paper

"THE IMAGE OF THE FAMILY IN THE LINGUISTIC CONSCIOUSNESS OF
UKRAINIANS AND AMERICANS"

Diana Dudkina

Group MJ1a 07-20

Germanic Philology and Translation Faculty

specialty 035 Philology

The English language and literature, second foreign language, translation

Research Adviser

Assoc. Prof. Diana Terekhova

PhD (Linguistics)

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ НОСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ	7
1.1 Визначення мовної свідомості	7
1.2 Відмінності в мовній свідомості українськомовних та англійськомовних людей.....	9
1.3 Лінгвістичні засоби вираження мовної свідомості	11
Висновки до розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ РОДИНИ В МОВНІЙ СВІДОМОСТІ НОСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ	14
2.1 Репрезентація образу родини в українськомовних та англійськомовних ідіомах	14
2.2 Статистичний аналіз отриманих результатів дослідження фразеологічних одиниць	18
Висновки до розділу 2	18
ВИСНОВКИ	22
RÉSUMÉ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	26

ВСТУП

Питання взаємодії мови, культури і мислення займають чи не найважливішу роль у дослідженнях вчених, що спеціалізуються у лінгвістиці, культурології і філософії. Ґрунтовні дослідження зв'язку між пізнанням мови та культури розпочалися лише на початку 70-х років ХХ століття, оскільки раніше вони були переважно описового характеру. Саме ці дослідження пов'язані з народженням нових галузей наукового пізнання, таких як лінгвокультурологія, етнолінгвістика, когнітологія та інші.

Так, мовна свідомість яскраво проявляється через фразеологію етносу. Хоча мову часто вважають тим самим засобом, за допомогою якого наші думки стають свідомими, ступінь свідомого контролю над мовою може бути більше ілюзією, ніж реальністю.

У контексті антропоцентричної парадигми, що вивчає особливості репрезентації мови у свідомості людини, особливо актуальним у когнітивній лінгвістиці, лінгвокультурології, психології, психолінгвістиці, міжкультурній комунікації є виокремлення та дослідження такої категорії, як "мовна свідомість". Сучасна епоха характеризується активними міжособистісними контактами в процесі міжкультурної комунікації. Оскільки відмінність етнічної свідомості може бути однією з головних причин відсутності порозуміння в міжкультурному діалозі, для ефективного міжкультурного контакту виявлення та дослідження універсальної та етнічно специфічної парадигми мовної свідомості має велике значення. Крім того репрезентація мовної свідомості у фразеологізмах, що стосуються людських цінностей, зокрема родини, досі є недостатньо дослідженою, що і зумовлює **актуальність** даного дослідження.

Мета дослідження полягає у комплексному описі, інтерпретації та диференціації образу родини в англійськомовних та українськомовних фразеологічних одиницях.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- 1) з'ясувати сучасний стан досліджуваної проблеми, проаналізувавши науково-теоретичну та навчально-методичну літературу;
- 2) проаналізувати різні підходи до розуміння мовної свідомості;
- 3) виявити лінгвістичні засоби репрезентації мовної свідомості;
- 4) відібрати фразеологізми, що репрезентують образ родини;
- 5) інтерпретувати англійські та українські фразеологізми, що репрезентують образ родини;
- 6) провести комплексний типологічний аналіз і виявити особливості мовної свідомості англійців та українців.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці української та англійської мов.

Предметом дослідження є репрезентація образу родини у мовній свідомості етносу в англійськомовних та українськомовних фразеологічних одиницях.

Матеріалом дослідження стали 22 англійськомовні та 40 українськомовних фразеологізмів, що репрезентують образ родини, вибраних методом суцільної вибірки з авторитетних лексикографічних джерел (друкованих, онлайн і спеціальних ідіоматичних).

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз і синтез під час опрацювання лінгвістичного матеріалу з проблеми дослідження з метою визначення реального стану дослідження проблеми.

емпіричні: систематизація опрацьованого матеріалу;

зіставний: виявлення схожостей та відмінностей;

формалізація: роз'яснення уявлень та культури англійського та українського етносу крізь призму фразеологізмів;

лінгвістичні: аналіз мовної свідомості в англійській та українській фразеології, використання словників для демонстрації аналізу методом суцільної вибірки;

лінгвокультурологічні: аналіз імпліцитної образу родини у фразеологізмах.

Наукова новизна полягає у спробі власного дослідження репрезентації образу родини у фразеологічній системі української та англійської мов.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при подальшому дослідженні питання, на семінарських і практичних заняттях із загального мовознавства, лексикології та при укладанні навчально-методичних посібників з англійської мови.

Здійснено **апробацію** результатів дослідження (міжнародна науково-практична відеоконференція "Ad orbem per linguas. До світу через мови", "Наративи сучасної України у світовій геополітиці" (Київ, 18-19 травня 2023 р.) та **опубліковано тези** виступу (Дудкніна, Д. Ю. (2023) Образ родини у мовній свідомості українців та англійців. *"Ad orbem per linguas. До світу через мови"*. Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції "Наративи сучасної України у світовій геополітиці", 18–19 травня 2023 року. (сс. 118-120) Київ, Видавничий центр КНЛУ).

Логіка дослідження зумовила **структуру** курсової роботи: вступ, два розділи, висновки, список використаної літератури із 19 найменувань, 11 з них англійською мовою. Загальний обсяг 25 сторінок.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ НОСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

1.1 Визначення мовної свідомості

Співвідношення (свідомість) думка — мова є надсуб'єктивним, бо не залежить від уподобань, розуміння чи діяльності суб'єкта, а є його природною характеристикою, оскільки людина народилася з нею, але не споконвічно людською рисою, оскільки людина набула її в результаті своєї еволюції. Таким чином, мова є загальною рисою людей, так само, як і свідомість. І ця особливість дозволяє людям спілкуватися один з одним, як наслідок – розвивати культуру і цивілізацію (Penchev, 2009).

Образ, який складає основу мовної свідомості, відображає специфіку національної культури того чи іншого носія мовної культурної спільності, його світогляд. Образ реалізується в мовному знаку, який є результатом рефлексивної психічної діяльності людини. У процесі пізнання людина створює світ, який є як об'єктивним, так і суб'єктивним світом людини. У свідомості людини створюється вторинний ідеальний світ, який є копією об'єктивного світу в способах і формах, властивих людській свідомості. Мова, яка є вторинною формою існування свідомості, тоді, як виражається, стає сполучною ланкою між людиною і світом.

У свідомості існують когнітивні процеси, які з'єднують внутрішню форму зі значенням. Вони утворюють певну мережу відношень, яка є семантикою мови. Значення формуються опосередковано, спираючись на колективний досвід людей, кодуються у відповідних знаках первинної назви. У різних мовах одне й те саме значення може бути записано в мові по-різному. Дуже часто значення слова в будь-якій мові розглядається як

національна форма вербалізованого загальнолюдського змісту, що і являє собою мовну свідомість етносу (Потребня, 1985).

Автори терміна мовна свідомість розуміють "свідомість" як "зовнішнє", тобто виражене зовнішніми, мовними засобами.

Щодо мови у лінгвістиці дано дуже багато визначень. Найбільш просте з них належить у Соссюра, який вважав, що мова складається з лексики та граматики. Є й інші погляди (De Saussure, 2014). Наприклад, Енциклопедія української мови дає 5 різних визначень мови (Русанівський, Зяблюк & Тараненко, 2004). Ще складніше становище з розумінням свідомості. До цих пір дві науки в основному займалися цією темою: філософія та психологія, в обох науках про свідомість сказано багато, але ясності не досягнуто (Потребня, 1985).

Мовна свідомість характеризує лінгвокультурну спільність та кожного окремого її представника. Крім того, кожна природна мова є носієм мовної свідомості даної мовної спільності і в цьому сенсі також є мовною свідомістю (Селігей, 2012, с. 13). Далі у роботі ми будемо дотримуватися саме такого тлумачення мовної свідомості.

У зарубіжній лінгвістиці проблематика мовної свідомості розглядається і з соціолінгвістичних позицій. Так, П. Шерфер говорить про феномен мовної свідомості наступне: "Поряд із вербальною комунікацією існує здатність і практика сприйняття, опису та оцінки певних аспектів вербальної комунікації. Іншими словами, це означає, що члени мовної спільноти мають наївне знання щодо певної мовної ситуації і про самих мовців" (Scherfer, 1983).

На думку Б. Нойзіуса, мовна свідомість стає такою центральною керуючою інстанцією мовної поведінки через той факт, що вона переробляє вербалізовані стани знань, досвід, оцінки та установки у своєрідні "інструкції з мовної поведінки" та в лінгвістичні судження, при цьому магістральною лінією комунікативної поведінки є пристосування до існуючих нормативних уявлень (Neusius, 2008).

Мовну свідомість слід розглядати як соціальний феномен, який може залежно від суспільних та історичних факторів мати різний змістовний вираз.

Як правило, члени мовної спільноти мають знання в таких галузях:

1. Знання про належність до певної мовної спільноти, її історію та культуру.
2. Знання про етніми та екзоніми та поширення мовних варіантів.
3. Знання про мовні норми та соціально прийнятне вживання мови.
4. Знання про оцінки, якими "навантажена" мова та розмовляючі на ній (тут поєднуються частково зовнішні оцінки та самооцінки).
5. Знання про функції, які виконуються мовними варіантами чи різними мовами (Scherfer, 1983).

Таким чином, на мою думку, можна стверджувати, що поняття мовної свідомості є донауковим, метамовним знанням про мову, яка поряд з мовними установками, думками, оцінками та нормативними уявленнями охоплює і знання правил мови та її вживання.

1.2 Відмінності в мовній свідомості українськомовних та англійськомовних людей

Образ, який складає основу мовної свідомості, відображає специфіку національної культури того чи іншого носія мовної культурної спільноти, його світогляд. Образ реалізується в мовному знаку, який є результатом рефлексивної психічної діяльності людини (Потребня, 1985).

Ядра англійської та української мови перебувають у тій самій пропорції до загальної кількості одиниць в асоціативній вербальній мережі. На даний момент існує кілька баз даних (Sperber, 1986, с. 62), що були використані в міжкультурному порівнянні, щоб виявити подібності та відмінності культури в цілому) (Кочерган, 2000), (системний характер зображення світу) подібності та відмінності у знаннях, які стоять за псевдоеквівалентними

словами (цей характер знання, що відображають у структурі асоціативного використання даних, про ядро мовної свідомості культурних носіїв дозволяють доповнити традиційний лінгвістичний аналіз та вказати на відмінності від системного характеру образу світу певної культури). Тільки в цьому випадку ми розуміємо те, що дійсно важливо.

Мовна свідомість українців суттєво змінилася протягом століть. Важливим завданням дослідження історичного мовознавства України залишається реконструкція української мови в різні часові та діахронічні моменти, розв'язання якої дозволить повніше відтворити мовний (і ширше духовний) світ українського народу на різних етапах його становлення (Потребня, 1985).

Вивчення особливостей репрезентації дійсності в національних світоглядних уявленнях є одним із провідних напрямів сучасних лінгвістичних досліджень. Поняття – це розумові одиниці, які акумулюють результати пізнавальної діяльності людей. Будучи одиницею свідомості, до концепту важко отримати безпосередній доступ, тому вченому доводиться мати справу з мовним матеріалом, який представляє концепти певною мовою. Слова та ідіоми належать до мовних одиниць, які дають відповідну інформацію про концепт, який вони представляють. За своїм лексичним значенням слова, що називають концепт, дають певне уявлення про основні ознаки концепту, тоді як фразеологізми дають ширшу інформацію щодо етноспецифічних особливостей сприйняття дійсності людьми, які розмовляють даною мовою. Концепти, що пов'язані з життям, родиною, коханням тощо є універсальним, оскільки важко уявити культуру, яка б не мала ідеї життя та відповідних мовних засобів її вираження (Siemund, 2011, с. 1).

Лінгвокультурні універсалії – це фундаментальні людські поняття, які формують спільну концептуальну основу для розвитку різних культур, їх мислення та мов (Wierzbicka, 1997). Водночас українці та американці є

різними націями, тому мають певні особливості сприйняття навіть універсальних концептів. "Універсальне і культурно-специфічне відбивається в мові як системі, яка при аналізі створює певний світогляд... Культурно-мовна специфіка і культурно-мовні універсалиї не є несумісними і не протидіють. Вони співіснують" (Ніколенко, 2013, с. 86).

1.3 Лінгвістичні засоби вираження мовної свідомості

У мовній свідомості виділяють два рівні: когнітивний та мовний. Мовний рівень мовної свідомості – це рівень вербалізації, рівень мовних знаків та правил їх комбінування, рівень значень, що мають втілення в мовних знаках. Когнітивний рівень мовної свідомості це рівень смислів, рівень "чому" і "для чого" людина вживає ту чи іншу мовну одиницю (Ніколенко, 2013).

На мовному рівні мовна свідомість може проявлятися через використання ідіоматичних виразів. Національні спільноти сприяють стандартизації образів, завдяки чому поняття стають національними, груповими чи індивідуальними. Мовна свідомість пов'язана з культурою через картину світу. Основною одиницею свідомості є концепт конкретної культури, реалізований у загальному діапазоні мовних знаків і мов і виражений у формі образів, концептів або символів (Ніколенко, 2013).

Національна специфіка мовної свідомості і мовної поведінки може пояснюватися специфікою культури народу та структурними особливостями мови. Найбільш яскраво національна специфіка свідомості та мовної поведінки відбивається у фразеології будь-якої мови, так, фразеологічна картина світу розуміється як універсальний спосіб класифікації фразеологізмів на підставі лінгвістичних та екстралінгвістичних особливостей (Ніколенко, 2013).

Англійські ідіоми, прислів'я та вислови є важливою частиною англійської мови. Основою внутрішньої форми англійської ідіоми, як і української, є уявне світосприйняття, засноване на метафоричному тлумаченні генезису, традицій, звичаїв, ритуалів і вірувань з урахуванням психоповедінкових архетипів, емоційної та чуттєвої цілісності носіїв англійської мови. З часом ідіома більшою чи меншою мірою зазнає семантичних змін, зсувів, трансформацій, які впливають насамперед на її метафоричну образну основу, а отже, на виявлення нових властивостей предметів і явищ, а також нового прагматичного аспекту. Семантична мотивація, що визначає мовне явище фразеологізму, поступово відходить на другий план, але не втрачає прототипу (Fusté-Herrmann, 2008).

Поетапна реконструкція образної системи ідіоми дозволяє виявити попередній стан образу аж до прототипу. Однак оригінальне образне бачення, яке відображає ідіома, може бути недостатньо прозорим і втрачати чіткі межі принаймні у свідомості сучасного мовця, проте воно так чи інакше проступає через затемнений зміст у новій якості чи новій інтерпретації (Brenner, 2011).

Таким чином, в основі багатьох образів, створених народною уявою, лежать спостереження за довкіллям, природою, поведінкою людей і тварин, відображення трудових процесів і повсякденних ситуацій, насамперед усе, що піддається рецепторному сприйняттю і створює національно-культурну мовну свідомість (Siemund, 2011).

Висновки до розділу 1

Таким чином, на основі вищесказаного можна стверджувати, що під мовною свідомістю загалом розуміється знання і усвідомлення говоріння певною мовою, тобто знання про його граматику та соціальні правила використання мови та володіння установками та оцінками щодо мови. Тобто йдеться про колективну свідомість, у якій присутні всі ці знання та оцінки.

Мовна свідомість – психолінгвістичний і когнітивний феномен, який актуалізується в діяльності людей у процесі спілкування. Це продукт психічної діяльності, який має явне вираження у формах відчужених від суб'єкта свідомості артефактів. Ці артефакти тісно пов'язані з національною культурою певного етносу. Для виявлення національно-культурної специфіки національної свідомості певної культури необхідний комплексний підхід до вивчення національної свідомості в соціолінгвістичному та психолінгвістичному аспектах. Мовна свідомість – це складова частина повсякденного знання, на основі якого пізнається та інтерпретується мовна дійсність. Основу для аналізу цього знання складають фразеологізми.

РОЗДІЛ 2. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ РОДИНИ В МОВНІЙ СВІДОМОСТІ НОСІЇВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

2.1 Репрезентація образу родини в українськомовних та англійськомовних ідіомах

Мова як засіб передачі культурної інформації відображає культуру людей, їх світогляд, особливості матеріального і духовного життя, що дозволяє розглядати лінгвістику як обов'язкову частину гуманітарного знання, що формує особистість.

Цінності та стереотипи вербалізовані в прислів'ях і приказках, що представляють світосприйняття нації, уявлення її представників про той чи інший життєвий аспект.

Концепт СІМ'Я представлений у пареміях, які є засобом репрезентації різноманітних лінгвокультурних реалій. У сучасному суспільстві сім'я є важливою складовою загальнолюдської культури, яка зберігає традиційні національні цінності. В умовах суспільних змін, що відбуваються – зростання національної ідентичності, повернення до витоків, ламання стереотипів, зміни ставлення до сімейних цінностей, дуже важливо зберегти розуміння сім'ї як традиційного соціального інституту – спільноти людей, пов'язаної кровним спорідненням, спільним життям і взаємною відповідальністю.

В основу нашого дослідження покладено розуміння сім'ї як малої соціальної групи, заснованої на шлюбно-кровному спорідненні. Аналіз прислів'їв і приказок англійського та українського народів виявив продуктивність паремій, що характеризують сімейні стосунки.

Сім'я в обох культурах завжди була невід'ємною частиною життя. Щастя пов'язували з благополуччям сім'ї:

Children are a poor man's riches (Означає, що бідна людина знаходить багатство через своїх дітей, частково тому, що вони приносять йому радість, а також тому, що вони є його спадщиною.);

In a united family, hapiness springs up of itself;

Every family has a goodness of mercy;

There's no place like home;

Home is where the heart is (причому під лексемою "home" розуміється не "будинок", а місце, де знаходиться родина);

Є рід, буде й обід;

Без роду, хоч із мосту та у воду;

Без сім'ї і свого роду – немає нації, народу;

Земля без води мертва, людина без сім'ї – пустоцвіт;

Людина без сім'ї, що дерево без плодів;

До свого роду хоч через воду;

Вся сім'я (родина) вмісті – так і душа на місці;

На що й клад, коли в сім'ї (родині) лад.

Згідно з українськими уявленнями, родина є життєвою потребою як чоловіка, так і жінки:

Де одинець – хазяйству кінець, де сім – щастя всім;

Перестояна трава – ні сіно, ні солома, а стара дівка – ні жінка, ні вдова;

Старого парубка женити як стареє м'ясо варити.

Так, холостяцтво у зрілому віці засуджувалося. Такі забобони наявні в нашій культурі і зараз, проте в англійській культурі даному аспекту не виділяється значне місце.

Крім того, родина сприймається як те, що завжди знаходиться з людиною, від чого не можна відректися, причому цей аспект розуміння сім'ї в обох лінгвокультурах має як позитивну оцінку, так і негативну:

Хто роду виречеться, того й рід виречеться;

Чи обідала, чи не обідала, аби рід відвідала;

Нема роду без вроду;

Blood is thicker than water (Це означає, що стосунки в сім'ї важливіші й міцніші, ніж стосунки поза сім'єю. Іншими словами, родина завжди буде поруч, незважаючи ні на що, навіть якщо її члени знаходились окремо або було сказано щось погане.);

You can't choose your family;

He that has no fools, knaves, or beggars in his family was begot by a flash of lightning;

Every family has at least one black sheep;

You may choose your friends; your family is thrust upon you.

Цікаво, що в українській культурі завжди цінувалась велика родина, тоді як в англійській це є неприпустимим, навіть навпаки, оскільки це питання розглядається з позиції утримування сім'ї (взагалі це є центральним аспектом в англійській культурі: *Thanks is poor pay on which to keep a family.*):

Де одинець – сімейству кінець, де сім – щастя всім;

Один син – не син, два сина – пів сина, три сини – ото тільки син!;

A small family is soon provided for;

First a daughter, then a son, and the family's well begun (В українській культурі вважається, що першим має бути син, на відміну від англійської.).

Проте в українських фразеологізмах велика сім'я інколи описується і з негативної сторони:

Як багато родичів, то сім раз пообідав, або ні разу не їв;

Рід рідний, як сам не бідний (вважається, що багатодідні сім'ї важко забезпечити);

Рід великий, а родича нема;

Такий рід хоч на лід;

Великий рід, та ніде голови прихилити.

Взагалі в українській лінгвокультурі, на відміну від англійської, багато паремій присвячено власне процесу створенню сім'ї, що вказує на важливість вибору партнера для життя для українців. На нашу думку, це може бути пов'язано з появою певних зобов'язань у подружньому житті:

Перш ніж одружитись, треба роздивитись;

Траву дивись у день, як обсохне роса, а дівку у будень, як невбрана та боса;

Оженився на скору руку та на довгу муку;

Краще в ставку потопати, як з нелюбим шлюб узяти;

Де чоловік старий, а жінка молода, там вогонь і вода.

Чоловік та дружина у лінгвокультурі кожного народу виражають розуміння сім'ї. В англійськомовній фразеології батько є джерелом мудрості:

One father is more than a hundred schoolmasters;

There's no advice like father's – even if you don't take it.

Тоді як в українській культурі батько сприймається як годувальник сім'ї:

Без хазяїна двір, без хазяйки хата плаче;

Од господаря повинно пахнути вітром, а від господині – димом.

Так, домінуюче становище в сім'ї приписувалося саме чоловіку, тоді як мати, дружина мають його слухати:

Чоловік – усьому голова;

Люби жінку, як душу, а трясси, як грушу.

В англійській фразеології мати зображується як годувальниця, та, про яку потрібно піклуватися, проте, варто відзначити, що фразеологізми про жінку, матір в українській лінгвокультурі зустрічаються значно частіше:

Children suck the mother when they are young and the father when they are old;

He that would the daughter win Must with the mother first begin.

Діти в обох лінгвокультурах сприймаються як "копії" своїх батьків, причому, часто, вони співвідносяться за статтю:

Яблучко від яблуньки не відкотиться;

Які мати й батько, таке і дитячко;

Яка пшениця, така й паляниця;

Яка хата, такий тин, який батько, такий син;

Яка трава, таке і сіно.

The apple doesn't fall far from the tree;

Like father, like son;

Like mother like daughter (Це означає, що діти поводяться як їхні батьки.

Діти, як правило, говорять як їхні батьки, їдять те, що їдять їхні батьки, і люблять те, що люблять їхні батьки.);

When a father praises his son, he flatters himself.

Бабусі та дідусі в обох культурах є джерелом знань, добра та мудрості:

Для онука дідусь – розум, а бабуся – душа;

Don't teach your grandmother to suck eggs.

Варто додати, що в українських пареміях простежується оспівування шанобливого ставлення до старших членів родини:

Як батьки ставлять до своїх батьків, так і діти ставитимуться до них;

Молодь багата мудрістю батьків;

Годуй діда на печі, бо й сам там будеш;

Шануй батька та Бога – буде тобі всюди дорога.

2.2 Статистичний аналіз отриманих результатів дослідження фразеологічних одиниць

При аналізі фразеологічних одиниць, що виражають сприйняття сім'ї етносом, було помічено, що українські прислів'я та приказки демонструють такі аспекти сприйняття родини в українському суспільстві (Див. Рис. 1):

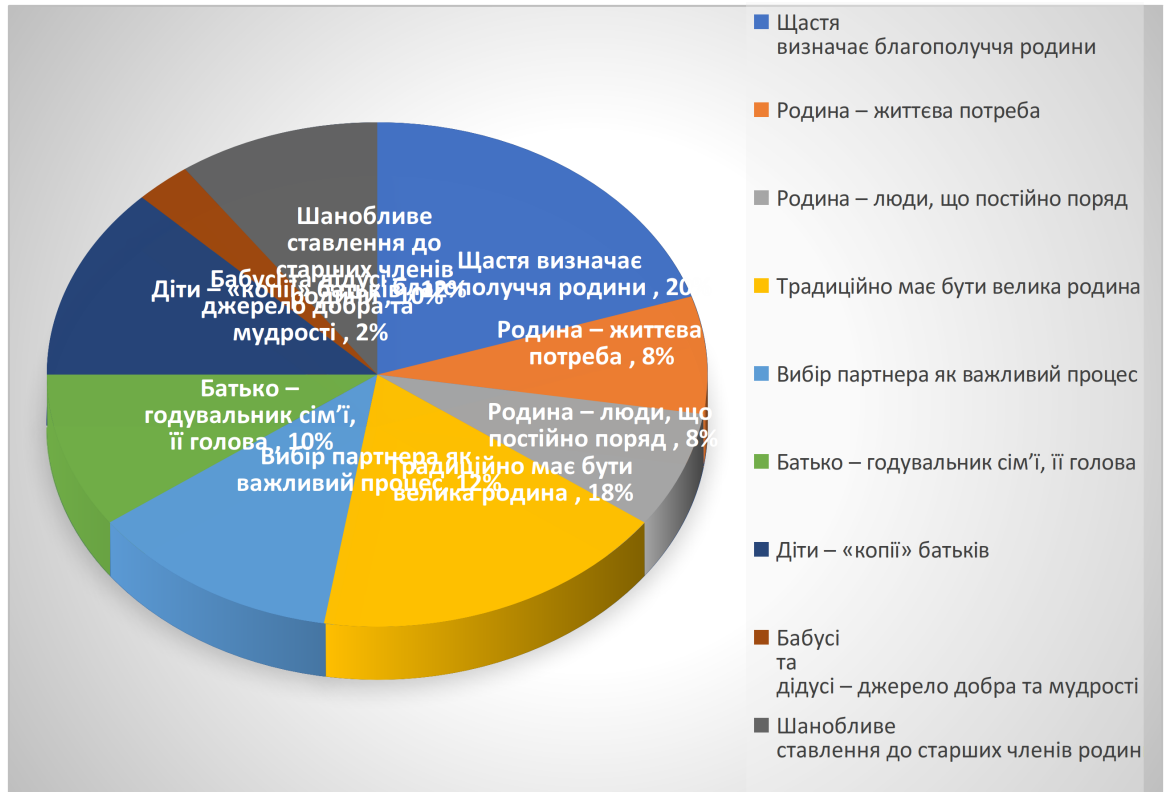

Рисунок 1. Репрезентація образу родини в українськомовних ідіомах

Розгляд англійськомовних ідіом про сім'ю показав, що деякі аспекти сприйняття родини англійськомовним суспільством співпадають з українськомовним, проте є й аспекти, що відрізняються. Так, при аналізі фразеологічних одиниць, що виражають сприйняття сім'ї, було помічено, що англійськомовні прислів'я та приказки демонструють такі аспекти сприйняття родини в суспільстві (Див. Рис. 2):

Рисунок 2. Репрезентація образу родини в англійськомовних ідіомах

Усього нами було проаналізовано 62 ідіоматичних вирази, що демонструють сприйняття родини англійськомовним та українськомовним етносом. З них 40 ідіом були українськими і 22 англійськими, що може бути пов'язано із замкненістю англійської сім'ї і дає можливість стверджувати, що родина є більш важливим суспільним елементом саме в українському суспільстві.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було розглянуто українськомовні та англійськомовні ідіоми, у яких виражається сприйняття родини кожним з відповідних етносів. Також дійшли висновку про те, що родина та дім (у значенні "місце, де живе родина") є головними сімейними цінностями у житті людини.

Було виявлено, наступні аспекти сприйняття родини в українському та англійськомовному суспільстві:

1. щастя визначає благополуччя родини;
2. родина – життєва потреба;
3. родина – люди, що постійно поряд;

4. традиційно родина має бути великою / традиційно родина має у своєму складі небагато осіб;
5. утримування родини як один з основних її аспектів;
6. вибір партнера як один з основних її аспектів;
7. батько – джерело мудрості;
8. мати – годувальниця;
9. батько – годувальник сім'ї, її голова;
10. діти – "копії" батьків;
11. бабусі та дідусі – джерело добра та мудрості;
12. важливе шанобливе ставлення до старших членів родини

ВИСНОВКИ

Сімейні цінності відіграють важливу роль у житті індивіда як соціально-значущі орієнтири, які знаходять своє відображення у стилі життя, потребах членів сім'ї, сімейної моралі, ідеології та принципів. Культура людей нерозривно пов'язана з сім'єю, сімейними відносинами, любов'ю, вихованням.

В українських та англійських ідіомах зображено сприйняття родини крізь призму зображення сімейних принципів та кожного з її членів. Так, було проаналізовано 40 українських ідіом, у яких відображене сприйняття родини відповідним етносом. Було виявлено, що головне для представників українського народу щастя та розмір родини, що часто залежать одне від одного:

1. щастя визначає благополуччя родини – 20%;
2. традиційно родина має бути великою – 17%;
3. вибір партнера як один з основних її аспектів – 13%;
4. діти – "копії" батьків – 13%;
5. родина – люди, що постійно поряд – 10%;
6. батько – годувальник сім'ї, її голова – 10%;
7. важливе шанобливе ставлення до старших членів родини – 10%.
8. родина – життєва потреба – 7%;
9. бабусі та дідусі – джерело добра та мудрості – 3%;

Крім того було розглянуто 22 ідіоматичних вирази, що демонструють сприйняття родини англійськомовним народом. Було виявлено, що в англійськомовному просторі родина сприймається як люди, що постійно знаходяться поруч, а головне у родині – щастя:

1. щастя визначає благополуччя родини – 23%;
2. родина – люди, що постійно поряд – 23%;
3. мати – годувальниця – 18%;
4. традиційно родина має у своєму складі небагато осіб – 9%;
5. батько – джерело мудрості – 9%;

6. бабусі та дідусі – джерело добра та мудрості – 9%;
7. діти – "копії" батьків – 5%;
8. утримування родини як один з основних її аспектів – 4%;

Аналіз ідіоматичних виразів, що відображають сімейні відносини, показав, що, незважаючи на розбіжності матеріальної та духовної культури двох народів, розуміння сім'ї є схожим у деяких аспектах. Це зумовлено тим, що сім'я є соціальним інститутом, основними функціями якого є виховання підростаючого покоління та збереження національних і загальнолюдських цінностей.

RÉSUMÉ

Since the difference in ethnic consciousness can be one of the main reasons for the lack of understanding in intercultural dialogue, for effective intercultural contact, the identification and research of universal and ethnically specific language consciousness paradigm is of great importance. The study of the peculiarities of the representation of reality in national worldviews is one of the leading directions of modern linguistic research.

The term paper examined the peculiarities of the formed image of the family in the linguistic consciousness of Ukrainians and Englishmen. It was found that despite the differences in the material and spiritual culture of the two peoples, the understanding of the family is similar in some aspects.

The coursework consists of an introduction, two chapters, conclusions and a list of used literature. The work contains 2 drawings.

Key words: linguistic consciousness, culture, family, idiom, phraseology

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комар, Л. (2011). Світосприйняття фразеологічної одиниці. *Молодь і ринок*, (72), 128–132.
2. Кочерган, М. П. (2000). *Вступ до мовознавства*. Київ, Академія.
3. Ніколенко, А. (2013). Етнокультурна сутність мовної свідомості і культурні концепти як феномен лінгвокультури. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ*, (27), 82–88.
4. Потебня, О. О. (1985). *Естетика і поетика слова*. Мистецтво.
5. Русанівський, В. М., Зяблюк, М. П., & Тараненко, О. (Ред.). (2004). *Українська мова: енциклопедія* (2-ге вид.). Вид-во "Укр. енцикл." ім. М.П.Бажана.
6. Селігей, П. О. (2012). *Мовна свідомість: структура, типологія, виховання*. Вид. дім "Києво-Могилянська академія".
7. Brenner, G. (2011). *Webster's new world American idioms handbook*. New York: Houghton Mifflin Harcourt
8. de Saussure, F. (2014). 1959[1906-1911]. *Course in General Linguistics*, translated by Wade Baskin, selected 114–117, 120–122. New York: Philosophical Library. У *The Discourse Studies Reader* (с. 22–26). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/z.184.13sau>
9. Fusté-Herrmann, B. (2008). *Idiom comprehension in bilingual and monolingual adolescents*. Unpublished PhD thesis. Florida, University of South Florida.
10. Neusius, B. (2008). *Language and language awareness in Croatia. Empirical research on today's Croatian in Zagreb*. LMU München.
11. Penchev, D. (2009). *Language and Consciousness*. Academia.edu. research. https://www.academia.edu/45439034/Language_and_Consciousness
12. Scherfer, P. (1983). *Studies on the language awareness of Patois speakers in Franche-Compté*. Tubingen.

13. Siemund, P. (2011). *Linguistic universals and language variation*. De Gruyter Mouton.
14. Sperber, D., and D. Wilson (1986) *Relevance: Communication and Cognition*, Blackwell.
15. Wierzbicka, A. (1997). *Understanding cultures through their key words*. Oxford University Press.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

16. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник : близько 30000 фразеол. виразів. Київ : Рад. шк., 1969. 1052 с.
17. Словник фразеологізмів української мови / уклад. В. М. Білоноженко. Київ : Наук. думка, 2003. 788 с.
18. Idioms and phrases. *TheFreeDictionary.com*.
URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/> (date of access: 22.12.2023).
19. TheIdioms.com. *The Idioms - Largest Idiom Dictionary*.
URL: <https://www.theidioms.com/> (date of access: 22.12.2023).